

РУСИЈА У СИРИЈСКОЈ КРИЗИ

ЗАШТИТА ГЛОБАЛНЕ УЛОГЕ

Пише Милош СТРУГАР

Ово је свакако највећа демонстрација моћи Русије у овом делу света од завршетка хладног рата, посебно ако су тачне тврдње западних и израелских медија да Москва намерава да прошири морнаричку базу у Тартусу и да убрзано гради ваздушну базу у близини Латакије, које ће бити опремљене савременим наоружањем и одбрамбеним системима у којима ће бити стациониране руске војне специјалне снаге. Међутим, сваком озбиљном аналитичару јасно је да Русија нема намеру нити разлога да директно учествује у ратним операцијама на терену у Сирији са својим трупама.

Јавно мњење у Русији је против ангажовања руских трупа. То би, такође, био веома ризикант и војни и политички потез за руске позиције у сунитском свету јер би се протумачило као њено директно учешће у верском конфликту између сунита и шиита.

Најоштрија критика долази од неких америчких званичника који тврде да руско војно присуство у Сирији и

подршка властима у Дамаску директно утиче на јачање екстремистичких снага, посебно тзв. Исламске државе у Ираку и Леванту (ИСИС или ИСИЛ), да ће довести до новог таласа избеглица и отежати напоре за тражење политичког решења.

ШТА СЕ ЗАИСТА ДЕШАВА

Важно је, прво, сагледати који су руски интереси у овом делу света и у Сирији. Они су јасно дефинисани. Најважнији међу њима је да се заустави ширење радикалне салафистичке и вахабистичке идеологије и милитаризма ИСИЛ-а и Ал Каиде. Други интерес је да се спречи пракса САД и Запада да војно интервенишу у појединим земљама на разним основама с циљем мењања режима односно власти, попут Ирака и Либије. Трећи интерес Русије је да остане утицајни фактор у овом делу света како би контролисала експлоатацију и транспорт енерге-

Одлука Русије да повећа испоруке савременог наоружања и број војних саветника у Сирији изненада је узбуркала геополитичку сцену. Западни медији и политички коментатори пожурили су са закључком да Русија намерава да се директно укључи у војне операције на страни сиријске војске, упркос категоричним изјавама председника Путина и министра Лаврова да то није опција коју Москва разматра.

ната и тиме сачувала своју стратешку позицију као највећи снабдевач гаса и енергије за Европу.

Борба против радикалних екстремистичких организација попут ИСИЛ-а и Ал Каиде на територијама Сирије и Ирака за Русију представља последњу линију одбране од ширења тих екстремистичких утицаја на њеним границама, посебно на Северном Кавказу и у Централној Азији, и због тога је то један од најважнијих стратешких националних интереса Русије у овом моменту. При томе треба имати у виду да се неколико хиљада Чечена, Туркмена и припадника других народа из ових региона бори у редовима ИСИС-а и Ал Каиде у Ираку и Сирији.

Према речима Лаврова, руске војне испоруке и саветници имају искључиви циљ да помогну сиријским властима и војсци у њиховој антитерористичкој борби против ИСИЛ-а и других екстремних група које су идеолошки блиске Ал Каиди, попут Џабхат ал Нусра и Ахрар

ал Шам. Москва заговара формирање најшире међународне коалиције за борбу против ИСИЛ-а и Ал Каиде, која би укључила Русију и САД, друге западне земље, све земље региона, али и Иран и сиријску војску. Мишљење Русије, које деле такође Иран, Ирак и Сирија, јесте да војна кампања ваздушних напада које спроводи западно-арапска коалиција под вођством САД не може озбиљно да угрози ИСИЛ и Ал Каиду, те да је неопходно да се против њих предузму обимне војне операције на терену, што је у овом моменту објективно спремна да учини само сиријска војска уз подршку либанске шиитске милиције – Хезболаха.

СУКОБ ИНТЕРЕСА

Претпоставља се да ће борба против екстремизма и тероризма бити једна од главних тема које ће председник Путин да покрене током обележавања седмдесетогодишњице Уједињених нација у Њујорку у последњој недељи септембра. Русија, која председава Саветом безбедности УН у септембру, иницирала је такође састанак на министарском нивоу с циљем да се размотре заједничке међународне стратегије за борбу против екстремизма и тероризма на Блиском истоку и северној Африци.

Уколико прихватимо да и САД и Русија имају идентичан циљ, борбу против међународног тероризма и екстремистичких групација попут ИСИЛ-а и Ал Каиде, поставља се питање зашто су САД забринуте због појачаног ангажовања Русије и покушавају да блокирају ваздушне коридоре преко Бугарске, Грчке и Ирака за руске војне транспортне авионе. Како објаснити став да САД, друге западне земље, Турска и одређене арапске земље имају легитимно право да изводе војне операције против ИСИЛ-а на територији Сирије, а да би, са друге стране, војна помоћ Русије сиријској војсци, која је данас једина ангажована на терену против ИСИЛ-а и Ал Каиде, била контрапродуктивна и допринела јачању тих терористичких организација? Да ли јачање руског војног присуства у Сирији заиста представља претњу за САД и међународну коалицију под њиховим вођством?

Суштинска разлика у ставовима Русије и САД у вези са Сиријом од почетка сукоба била је на питању улоге сиријских власти и посебно председника Асада. Русија подржава званичну владу у Дамаску и председника Асада и истиче да не може бити политичког решења нити успешне борбе против екстремистичких и терористичких снага без сарадње са властима у Дамаску, те да једино сиријски народ демократски, путем избора, може одлучивати ко ће бити на власти.

Сједињене Америчке Државе, Турска, Саудијска Арабија и Катар од почетка су заузеле чврст став да Башар ал Асад мора да оде са власти и да је то предуслов за постизање политичког решења. Они, такође, одбијају да сарађују са Дамаском у борби против ИСИЛ-а, сматрајући да је управо та власт одговорна за настајање и ширење екстремизма у Сирији.

РАТ СА МНОШТВОМ ФРОНТОВА

Погледајмо сада шири војни и безбедносни контекст ситуације у Сирији. Крајем јула, Турска је коначно дала сагласност да авијација САД може користити ваздушну

базу Инчирлик у јужној Турској за ваздушне нападе на циљеве ИСИЛ-а у Сирији. Споразумом је предвиђено и успостављање зоне забране летења и граничне безбедносне зоне која би се простирала 90 km у дужини и 50 km унутар сиријске територије. Турска авијација придружила се, такође, војној коалицији под вођством САД и извела прве нападе из ваздуха и артиљерије на циљеве ИСИЛ-а у Сирији. Почетком августа, председник Обама први пут одобрио је авијацији САД да може да изводи нападе против сиријске војске у склопу подршке сиријским побуњеницима који су прошли америчку војну обуку (до сада је само њих 70 након обуке послато у Сирију). Крајем августа и почетком септембра, Велика Британија, Аустралија и Француска донеле су одлуку да се придруже САД, Турској, Јордану и неким арапским земљама из залива и да започну ваздушне нападе на циљеве ИСИЛ-а на територији Сирије.

У званичним писмима које су тим поводом доставиле Савету безбедности УН, ове земље образложили су да се легитимност њихових војних операција заснива на „колективној самоодбрани Ирака... наводећи да влада Сирије није спремна или није способна да спречи нападе на ирачку територију из база ИСИС-а у Сирији“. Ове војне операције из ваздуха међународне коалиције спроводе се без координације и сагласности власти у Дамаску, као што је недавно потврдио и Асад у интервјуу руским медијима.

Дакле, велики број западних и арапских земаља је већ војно ангажован у Сирији са образложењем да су ове операције усмерене против ИСИЛ-а с циљем одбране Ирака, а на захтев ирачке владе. Поред тога, Израел је извео неколико ваздушних напада унутар сиријске територије на циљеве сиријске војске и либанске шиитске милиције Хезболах како би спречио трансфер одређених оружаних система и ракета намењених за Хезболах, док Турска изводи интензивне ваздушне нападе на циљеве Курдистанске радничке партије (ПКК).

Интензивирање операција међународне коалиције под вођством САД у ваздушном простору Сирије и одобрење председника Обаме да се пружи подршка из ваздуха сиријским побуњеницима који су прошли америчку обуку, све више подсећа на либијски сценарио, и практично би претворило целокупан ваздушни простор Сирије у зону забране летења.

Русија и многе друге земље попут Кине, Индије, Бразила, Јужне Африке..., сматрају да је НАТО злоупотребио одлуку Савета безбедности УН о успостављању зоне забране летења у Либији и овлашћење које је добио од међународне заједнице да спроведе ту одлуку. Оне сматрају да је НАТО то искористио као изговор за директно мешање у унутрашњи сукоб с циљем пружања директне војне помоћи побуњеницима и давања блиске подршке из ваздуха у трајању од неколико месеци све док Гадафи није свргнут са власти и убијен.

Од почетка сукоба у Сирији, Русија, коју снажно подржавају Кина и друге земље, јасно је ставила до знања да неће прихватити понављање либијског преседана и још један унилатерални свршени чин промене режима насилним путем у организацији САД и НАТО. Највиши званич-

ници Русије у више наврата јавно су истакли своје противљење успостављању зоне забране летења у Сирији. Неколико оштро формулисаних изјава председника Путина у вези са овим питањем нису оставили никакву сумњу да је Русија спремна да се активно супротстави таквим намерама САД или НАТО. То је највероватније и позадина руске одлуке да се у овом моменту војно ангажује у Сирији, као одговор на недавне војне кораке САД, Турске и западних земаља, како би превентивно спречила САД и НАТО да постепено интензивирају војне операције у Сирији с циљем подршке побуњеницима која би требало да се оконча скидањем председника Асада са власти.

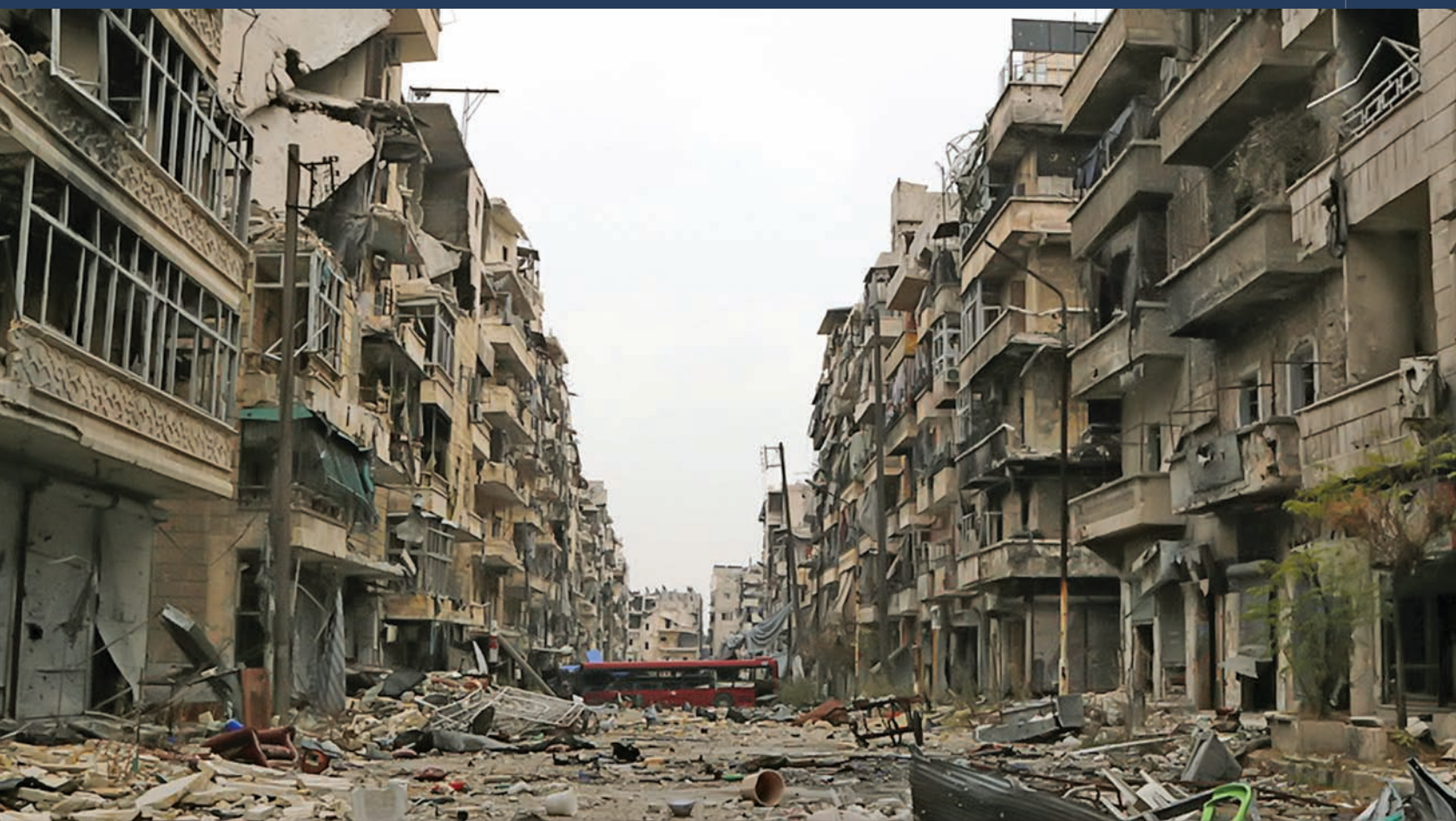
Администрација у Вашингтону тренутно разматра на који начин да одговори на ове руске потезе. Једна опција је да се активно супротстави Русији увођењем нових санкција и других казних мера, а друга да сарађује са Русијом на питању Сирије или барем координира акције у борби против ИСИЛ-а. Иако вероватно има доста гласова у администрацији који иду у прилог сарадње са Русијом на питању Сирије и против даљег заоштравања односа између две земље, проблем је да би таква одлука Вашингтона била протумачена као имплицитно прихватање Башара Асада и одустајање од промене режима у Дамаску. Зачуђујуће је да многи у Вашингтону, укључујући и председничког кандидата Хилари Клинтон, као да су заборавили какве су последице произвеле насилне промене режима у Ираку и Либији и да је то управо довело до јачања екстремистичких милитантних организација попут ИСИС-а и Ал Каиде.

НАДА У ИСТ РИВЕРУ

Кључна одлука коју Вашингтон треба да донесе је да ли је приоритет да се Башар ал Асад свргне са власти и промени режим у Сирији, или да се фокусира на обуздавање и уништење ИСИС-а. Премијер Велике Британије Камерун изјавио је средином септембра следеће у парламенту: „Асад мора да оде, ИСИС мора да оде; то захтева не само да се уложи и потроше паре, не само помоћ, не само дипломатију, него с времена на време ће захтевати и употребу тешке војне силе.“ Јасно је, међутим, да није могуће остварити оба циља војним путем.

С друге стране, постоји пример успешне сарадње између САД и Русије на решавању регионалних проблема попут споразума о уништењу хемијског наоружања у Сирији из 2013. и договора о иранском нуклеарном програму из 2015. године. Важно је истаћи да се у оба ова случаја председник Обама лично ангажовао и није дозволио мешање неоконзервативних јастребова из Стејт департмента и Конгреса.

Не треба у потпуности искључити могућност да будемо сведоци поновног позитивног обрта између САД и Русије на питању Сирије уколико дође до сусрета председника Путина и Обаме за време Генералне скупштине УН у Њујорку, и под условом да у међувремену Обама прогнур договор са Ираном кроз Конгрес САД, што у овом моменту изгледа извесно. Предуслов за тако нешто, барем што

се Русије тиче, јесте да се одустане од захтева да први корак треба да буде одлазак са власти Башара Асада и да се сиријска војска укључи у међународну коалицију у борби против ИСИС-а и Ал Каиде. Судећи по недавним изјавама француског председника Оланда, немачке канцеларке Меркел као и министара спољних послова Аустрије и Шпаније, европске земље суочене са огромним таласом избеглица из Сирије и других земаља региона сада су спремније да прихвате власти у Дамаску као учесника у политичком решењу и у борби против ИСИЛ-а и Ал Каиде. Међутим, одлука о том питању може бити донета само у Вашингтону.

ОПАСНА РАСКРСНИЦА

Реалније је очекивати да ће САД, Турска, Саудијска Арабија, Катар и друге земље залива задржати свој став да политичко решење није могуће пре одласка Асада са власти. У Москви такође сматрају да је приоритет за САД да се Башар Асад свргне са власти, те да је Вашингтон спреман да затвори очи на чињеницу да су неки њихови савезници из региона спремни да користе терористичке организације, ИСИЛ и Ал Каиду, с циљем промене режима у Дамаску. Званичници Турске који су омогућили одлазак сиријских избеглица из кампова у Турској према Европи, чији је број достигао необјашњиво висок ниво без преседа на у августу и септембру, без сумње се надају да ће се под притиском великог броја избеглица и европске земље придружити осталима које се залажу за скидање председника Асада са власти као приоритет у овом моменту.

У том случају одговор на јачање руског војног присуства биће јачање војног ангажовања ових земаља и војне помоћи одређеним групацијама које се боре против власти

у Дамаску. Резултат тога биће интензивирање војних сукоба на терену, још већа хуманитарна трагедија и још већи број избеглица које покушавају да се домогну Европе. Суморни закључак је да нема политичког решења кризе у Сирији на виду, док истовремено нема ни изгледа да било која страна превлада на војном пољу.

Тренутно се налазимо у фази у којој се регионалне и светске силе прилагођавају овој ситуацији и настоје да ојачају своје позиције и заштите своје националне интересе. У том контексту треба сагледати руску политику и конкретне мере које предузима, као и политику САД и Запада и њихове активности и операције у региону. Одлука Русије да ојача помоћ властима у Дамаску, као и подршка Ирана и Хезболаха вероватно гарантују да ће Башар Асад остати на власти у догледној будућности. То такође јача политичку позицију владе у Дамаску и њених савезника у преговорима.

Највећа опасност за ситуацију у Сирији, региону и за целокупну међународну безбедност јесте уколико се нови хладни рат између САД и Русије пренесе и на Блиски исток. То би на идеолошким основама спречило сарадњу између Русије и САД на решавању блискоисточних проблема иако обе земље имају сличне интересе и постоји добра основа за међусобну сарадњу. Русија и САД биле би непријатељи и такмаци, док би највећи добитници у том случају били џихадисти и екстремисти. На такву опасност је већ упозорио министар Лавров који сматра да је криза у Сирији, као и у Украјини, одраз суштинских проблема међународног система који настају због „покушаја (америчких) да се заустави процес стварања мултиполарног, односно полицентричног света”. ■

* Аутор је бивши високи службеник Уједињених нација

